

АРХІВОЗНАВЧІ СТУДІЇ ПРОФЕСОРА ЯРОСЛАВА КАЛАКУРИ

Доктор історичних наук, професор, заслужений працівник вищої школи України, академік АН вищої школи (1997), лауреат премії ім. В. Веретеннікова (2000), удостоєний нагороди АН ВШ України Ярослава Мудрого (2001) Ярослав Степанович Калакура — відомий вчений-історик, історіограф, джерелознавець, завідувач кафедрою архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, — званий не тільки в Україні, а й далеко за її межами.

Все життя Ярослава Степановича пов'язане з освітою. У 1955 р. він закінчив Коломицьке педучилище, а в 1963 — історичний факультет Чернівецького університету. Працював вчителем, з 1964 — викладачем, а згодом доцентом Івано-Франківського педагогічного інституту. В Київському університеті Ярослав Степанович працює вже 30 років. З 1972 р. — заступник директора Інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському університеті; 1981 — проректор з навчальної роботи, а з 1994 — завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Широка наукова палітра вченого налічує понад 300 праць, які своєю проблематикою охоплюють вузлові проблеми політичної історії України, історіографії, архівознавства, джерелознавства, українознавства. Ряд його досліджень вийшло друком у Болгарії, Канаді, Німеччині, Росії, Словаччині, Угорщині, Хорватії. Тільки за останнє десятиріччя вчений опублікував понад 100 наукових розвідок — 30 з яких безпосередньо торкаються проблем архівознавства та історії архівної справи.

Умовно цей блок праць можна поділити на три напрями: а) проблеми становлення та розвитку архівознавства в Україні; б) теоретичні та методологічні проблеми архівістики; в) організація архівної освіти і підготовки архівознавців у Київському університеті.

До першого з них належать статті, в яких автор досліджує питання витоків архівної справи в Україні-Русі, її розвитку в Козацько-гетьманській Україні, в період перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій, входження України до СРСР і централізації архівної справи в рамках унітарної держави. В цій праці вче-

ний зазначає, що «національні традиції архівістики та історико-архівознавчих досліджень, закладені в добу української революції, діяльності Центральної Ради, уряду Гетьманату, Директорії, національної ради ЗУНР знайшли своє логічне продовження після проголошення незалежності України в 1991 р.»¹. Продовженням розробки проблематики є опублікований текст доповіді вченого на Всеукраїнській науковій конференції «Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань», в якій Я.С. Калакура зазначає, що історико-архівні традиції українського народу своїм корінням сягають часів княжої доби. Автор статті ділиться думками з приводу того, що слід розуміти під історико-архівними традиціями. Він вважає, що це «норми і правила ставлення до історичної пам'яті, писемних і речових джерел, шанобливого збирання і збереження документально-архівної інформації»².

До другого напрямку архівознавчих розробок професора слід віднести розвідки «Архівознавство: наука чи система наукових знань?»³, «Методологічний інструментарій архівознавця»⁴ та ін., в яких вчений досліджує актуальні сучасні проблеми розвитку архівістики, її теоретичні та методологічні засади, зокрема з'ясовує поняття «історико-архівознавча школа», яке базується на сучасному розумінні критеріїв наукової школи, методологічному та організаційному єднанні науковців, спільних принципах і методах дослідження, які реалізуються в працях її вступників і учнів.

Третій, найбільш чисельний напрям, репрезентується блоком праць, які охоплюють проблеми організації архівної освіти та підготовки істориків-архівістів у Київському університеті. На сторінках фахової періодики вченим вперше актуалізуються дискусійні питання про концепцію базової архівознавчої освіти, про створення моделі архівіста третього тисячоліття, про необхідність засвоєння студентами новітніх інформаційних технологій тощо⁵.

Новаторський підхід Я.С. Калакури до професійної підготовки молоді полягає в опануванні ними, окрім фундаментальних та професійно-орієнтованих предметів, ще й циклу загальноосвітніх і соціально-економічних дисциплін світової і вітчизняної історії, новітніх

архівних технологій і менеджменту. Саме комплексній всебічній освіті, яка відповідає вимогам сьогодення та «ідеї випереджальної архівної освіти, тобто передбачення у професійній підготовці перспективи на 30–40 років діяльності випускника»⁶ віддає перевагу вчений.

Для забезпечення високого рівня підготовки фахівців пріоритетне місце в діяльності кафедри, очолюваної Я.С. Калакурою, займає науково-методичне забезпечення навчальних курсів — підготовка підручників та новітніх посібників. У 1998 р. у світ вийшли перший національний підручник «Архівознавство» (керівник авторського колективу Я.С. Калакура) та навчальні посібники «Архівістика. Термінологічний словник», «Джерелознавство історії України. Довідник».

За його ініціативою на історичному факультеті були започатковані щорічні архівознавчі, джерелознавчі та історіографічні читання, які набули статусу наукової сесії кафедри, де вирішується спектр різноманітних проблем в галузі архівістики.

Сьогодні колектив кафедри, керований професором Ярославом Степановичем Калакурою є колективним членом Спільки архівістів України, працює у тісній співдружності з Державним комітетом архівів України, Українським державним науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства, Інститутом архівознавства та рукопису НБУВ, на базі яких викладачі кафедри проводять практичні та семінарські заняття, а також виробничу практику студентів спеціалізації.

Свій ювілей професор зустрічає у творчому розквіті, маючи безцінний досвід і десятиріччями накопичені знання, якими щедро ділиться з колегами, аспірантами, студентами.

Не тільки з приводу ювілею, який сам по собі вже є нелегким іспитом, а від щирого серця вітаємо високоповажного професора, вимогливого та мудрого керівника, який не тільки зберіг, а й примножив багаторічні традиції ка-

федри, що стала провідним осередком в підготовці професійних істориків-архівістів.

За всі позаювілейні, буденні справи і клопоти, за терпимість і принциповість, за талановите перо і професійну майстерність прийміть, вельмишановний Ярославе Степановичу, щиро подяку і шану.

І хоча «літа на зиму повернули» і волосся запорошене сріблом, Ви зустрічаєте цей день у вири молодіжного університетського життя, у розквіті наукової і духовної зрілості. І це не чергова фраза. Ми з нетерпінням чекаємо ваших нових книг, підтримуємо ваші добрі почини та наукові ідеї. Міцного Вам здоров'я, невичерпної наснаги, творчого робочого настрою за письмовим столом!

¹ Калакура Я.С. Історичне архівознавство в Україні // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство.— К., 2001.— Вип. 3.— С. 14.

² Він же. Національні історико-архівні традиції як чинник українського державотворення. 1917–1921 рр. // Архіви та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань.— К., 1998.— С. 6.

³ Він же. Архівознавство: наука чи система наукових знань? // Студії з архівної справи та документознавства.— К., 1996.— Т. 1.— С. 43–49

⁴ Він же. Методологічний інструментарій архівознавця // Українознавство.— 2002.— №4.

⁵ Сучасні підходи до підготовки архівознавців у Київському університеті імені Тараса Шевченка // Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні.— К., 1996.— С. 12–14; Сучасна концепція архівознавчої освіти // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи.— К., 1997.— Ч. 1.— С. 42–47; Архівіст третього тисячоліття (модель історика-архівіста очима архівознавчої кафедри Національного університету імені Тараса Шевченка) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство.— К., 1999.— Вип. 1.— С. 37–45.

⁶ Матяш Ірина, Селівєрстова Катерина. Калакура Ярослав, Лозицький Володимир. Концепція підготовки кадрів для архівних установ України // Студії з архівної справи та документознавства.— 1998.— Т. 3.— С. 19.

Віра Купченко

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ м. КИСВА

Свою діяльність Державний архів м. Києва розпочав у травні 1932 р. як Київський міський архів згідно з Постановою Секретаріату Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету. Завдання новоствореної архівної уста-

нови полягало в концентрації «архівних матеріалів міськрад та райвиконкомів і тих архівних матеріалів, що надходять до них від установ, підприємств і організацій, що є на території міста», а також в описуванні і